

Syntax

syntaktické vztahy

syntaktické vztahy

1) mezi větnými členy

syntaktické vztahy

- 1) mezi větnými členy
- 2) mezi větnými celky (v rámci souvětí)

syntaktické vztahy

ZÁVISLOST

= vztah syntaktické závislosti

ZMNOŽENÍ

= zmnožení syntaktické pozice

syntaktické vztahy

ZÁVISLOST

= vztah syntaktické závislosti

- **dominance** = subordinace
= determinace

ZMNOŽENÍ

= zmnožení syntaktické pozice

syntaktické vztahy

ZÁVISLOST

= vztah syntaktické závislosti

- **dominance** = subordinace
= determinace

ZMNOŽENÍ

= zmnožení syntaktické pozice

- **koordinace**
- **adordinace** (apozice)

syntaktické vztahy

ZÁVISLOST

= vztah syntaktické závislosti

- **dominance** = subordinace
= determinace
- **hypotaktické spojení**

ZMNOŽENÍ

= zmnožení syntaktické pozice

- **koordinace**
- **adordinace** (apozice)
- **parataktické spojení**

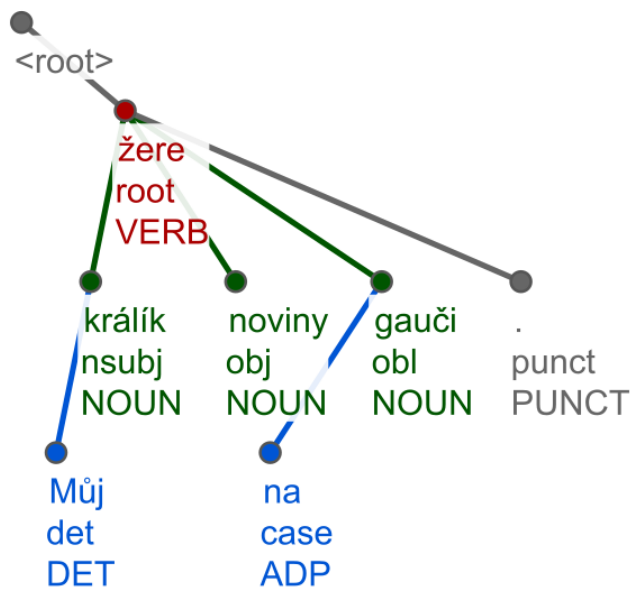

syntaktické vztahy

ZÁVISLOST

= vztah syntaktické závislosti

- **dominance** = subordinace
= determinace

ZMNOŽENÍ

= zmnožení syntaktické pozice

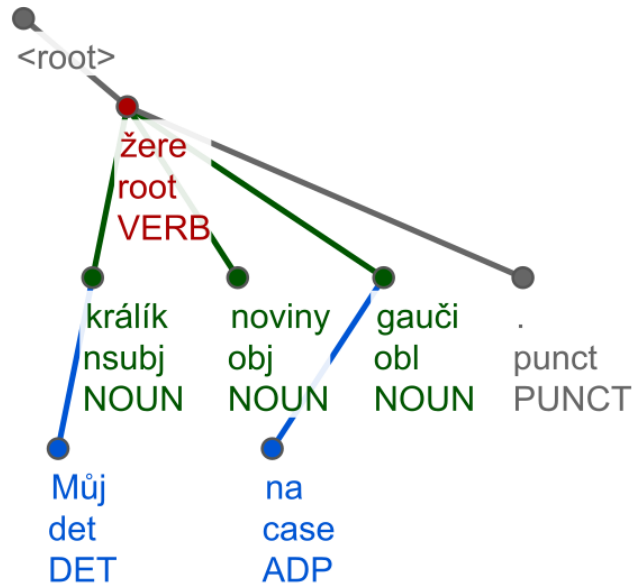
- **koordinace**
- **adordinace** (apozice)

syntaktické vztahy

ZÁVISLOST

= vztah syntaktické závislosti

- **dominance** = subordinace
= determinace

ZMNOŽENÍ

= zmnožení syntaktické pozice

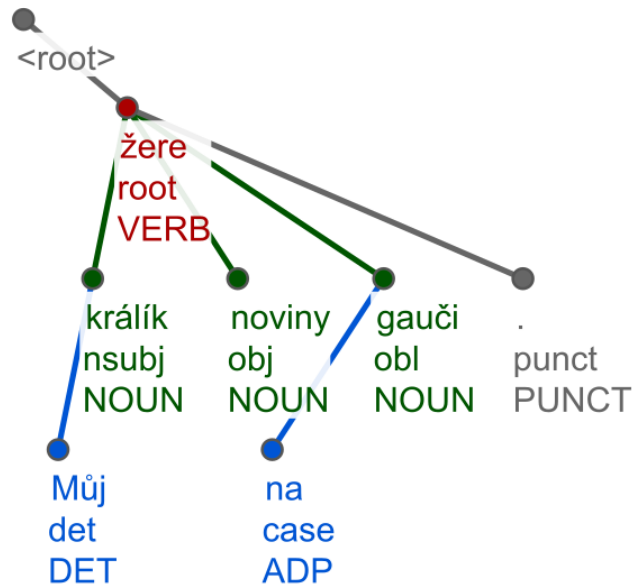
- **koordinace**
- **adordinace** (apozice)
- *Karla žere [jablka, hrušky a banány].*

syntaktické vztahy

ZÁVISLOST

= vztah syntaktické závislosti

- **dominance** = subordinace
= determinace

ZMNOŽENÍ

= zmnožení syntaktické pozice

- **koordinace**
- **adordinace** (apozice)
- *Karla žere [jablka, hrušky a banány].*
- *Miluju [syntax, nejlepší předmět na světě].*

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

a) koordinace

b) adordinace

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

a) koordinace

- spojuje min. 2 jednotky (podobná sémantická funkce, stejná syntaktická platnost)
- jednotky jsou na sobě nezávislé (odkazují k různým referentům)
- vzniká koordinační skupina = několikanásobný VČ (nevětný/větný/smíšený)

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

a) koordinace

- spojuje min. 2 jednotky (podobná sémantická funkce, stejná syntaktická platnost)
- jednotky jsou na sobě nezávislé (odkazují k různým referentům)
- vzniká koordinační skupina = několikanásobný VČ (nevětný/větný/smíšený)

nevětná koordinační skupina: *Mám ráda králíka, osla i wombata.*

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

a) koordinace

- spojuje min. 2 jednotky (podobná sémantická funkce, stejná syntaktická platnost)
- jednotky jsou na sobě nezávislé (odkazují k různým referentům)
- vzniká koordinační skupina = několikanásobný VČ (nevětný/větný/smíšený)

nevětná koordinační skupina: *Mám ráda králíka, osla i wombata.*

větná koordinační skupina: *Viděl, že wombat žere a osel odpočívá.*

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

a) koordinace

- spojuje min. 2 jednotky (podobná sémantická funkce, stejná syntaktická platnost)
- jednotky jsou na sobě nezávislé (odkazují k různým referentům)
- vzniká koordinační skupina = několikanásobný VČ (nevětný/větný/smíšený)

nevětná koordinační skupina: *Mám ráda králíka, osla i wombata.*

větná koordinační skupina: *Viděl, že wombat žere a osel odpočívá.*

smíšená koordinační skupina: *Přišel na zavolání, a protože měl hlad.*

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

b) adordinace

- skupina s přístavkem = vícekrát se pojmenovává stejná realita
- *Mám ráda **králíka, nejlepšího přítele člověka.***

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

b) adordinace

- skupina s přístavkem = vícekrát se pojmenovává stejná realita
- *Mám ráda **králíka, nejlepšího přítele člověka.***

Karel, náš nejlepší houslista, odjel do ciziny

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

b) adordinace

- skupina s přístavkem = vícekrát se pojmenovává stejná realita
- *Mám ráda **králíka, nejlepšího přítele člověka.***

Karel, náš nejlepší houslista, odjel do ciziny ← podmět

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

b) adordinace

- skupina s přístavkem = vícekrát se pojmenovává stejná realita
- *Mám ráda **králíka, nejlepšího přítele člověka.***

*Karel, náš **nejlepší houslista**, odjel do ciziny*

*Karla, **našeho nejlepšího houslistu**, jsme několik dní neviděli.*

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

b) adordinace

- skupina s přístavkem = vícekrát se pojmenovává stejná realita
- *Mám ráda **králíka, nejlepšího přítele člověka.***

*Karel, náš **nejlepší houslista**, odjel do ciziny*

*Karla, **našeho nejlepšího houslistu**, jsme několik dní neviděli. ← předmět*

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

b) adordinace

- skupina s přístavkem = vícekrát se pojmenovává stejná realita
- *Mám ráda **králíka, nejlepšího přítele člověka.***

Karel, náš nejlepší houslista, odjel do ciziny

Karla, našeho nejlepšího houslistu, jsme několik dní neviděli.

Toto je Karel, náš nejlepší houslista.

zmnožení

- vztahy mezi členy na stejné syntaktické úrovni

b) adordinace

- skupina s přístavkem = vícekrát se pojmenovává stejná realita
- *Mám ráda **králíka, nejlepšího přítele člověka.***

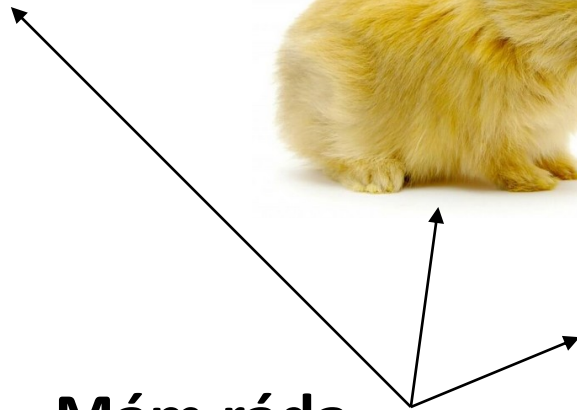
Karel, náš nejlepší houslista, odjel do ciziny

Karla, našeho nejlepšího houslistu, jsme několik dní neviděli.

Toto je Karel, náš nejlepší houslista. ← přísudek

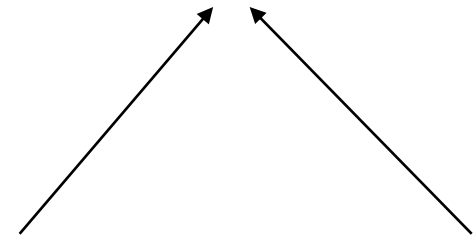

koordinace adordinace

Mám ráda

VS

Mám ráda wombata, typické australské zvíře.

zmnožení: pravopisný rozdíl

- u **koordinační skupiny** oddělíme čárkami jen její složky, je-li to nutné
  - *Těšíme se na sních a mráz. VS Těšíme se na sních, mráz a Vánoce.*

zmnožení: pravopisný rozdíl

- u **koordinací skupiny** oddělíme čárkami jen její složky, je-li to nutné
  - *Těšíme se na sních a mráz. VS Těšíme se na sních, mráz a Vánoce.*
- u **adordinační skupiny** oddělíme čárkami její složky i celou skupinu na konci

zmnožení: pravopisný rozdíl

- **u koordinační skupiny** oddělíme čárkami jen její složky, je-li to nutné
  - *Těšíme se na sních a mráz. VS Těšíme se na sních, mráz a Vánoce.*
- **u adordinační skupiny** oddělíme čárkami její složky i celou skupinu na konci
  - *Herečka Olga Scheinpflugová, manželka Karla Čapka, sama také měla spisovatelské ambice.*

zmnožení: pravopisný rozdíl

- **u koordinační skupiny** oddělíme čárkami jen její složky, je-li to nutné
  - *Těšíme se na sních a mráz. VS Těšíme se na sních, mráz a Vánoce.*
- **u adordinační skupiny** oddělíme čárkami její složky i celou skupinu na konci
  - *Herečka Olga Scheinpflugová, manželka Karla Čapka, sama také měla spisovatelské ambice.*
  - **výjimka:** při **plném ztotožnění** obou složek skupiny čárku nepíšeme
    - **označují výrazy: čili, neboli, aneb**
    - *Studujeme skladbu čili syntax. Nebaví nás gramatika neboli mluvnice.*

koordinace

koordinace

- typy spojení koordinovaných složek = konjunktů
  - **souřadící spojky** (a, ale, nebo, až, ...)
    - *Matouš a Marek a Lukáš*
  - **vícečlenné výrazy** (bud' – (a)nebo, nejen – ale)
    - *bud' Matouš, nebo Marek*
  - **juxtapozice = asyndetické spojení** (prosté spojení, označeno čárkou)
    - *Matouš, Marek, Lukáš*

koordinace: významové vztahy

koordinace: významové vztahy

- a) slučovací (*a, i, ani, (a)nebo, či, jednak – jednak, ...*)

koordinace: významové vztahy

- a) slučovací (*a, i, ani, (a)nebo, či, jednak – jednak, ...*)
- b) stupňovací (*nejen – ale i, ba až, ...*)

koordinace: významové vztahy

- a) slučovací (*a, i, ani, (a)nebo, či, jednak – jednak, ...*)
- b) stupňovací (*nejen – ale i, ba až, ...*)
- c) odporovací (*ne – ale, jenže, ...*)

koordinace: významové vztahy

- a) slučovací (*a, i, ani, (a)nebo, či, jednak – jednak, ...*)
- b) stupňovací (*nejen – ale i, ba až, ...*)
- c) odporovací (*ne – ale, jenže, ...*)
- d) vylučovací (*bud' – (a)nebo, ať – či, ...*)

koordinace: významové vztahy

- a) slučovací (*a, i, ani, (a)nebo, či, jednak – jednak, ...*)
- b) stupňovací (*nejen – ale i, ba až, ...*)
- c) odporovací (*ne – ale, jenže, ...*)
- d) vylučovací (*bud' – (a)nebo, ať – či, ...*)
- e) důsledkový (*a proto, tudíž i, ...*)

koordinace: významové vztahy

- a) slučovací (*a, i, ani, (a)nebo, či, jednak – jednak, ...*)
  - b) stupňovací (*nejen – ale i, ba až, ...*)
  - c) odporovací (*ne – ale, jenže, ...*)
  - d) vylučovací (*bud' – (a)nebo, ať – či, ...*)
  - e) důsledkový (*a proto, tudíž i, ...*)
-
- ***neboť*** = souřadící spojka → formálně parataxe, významově hypotaxe

koordinace: psaní čárky

- a) jiný než slučovací poměr
- b) slučovací poměr vyjádřený jinak než slučovacími spojkami *a, i, ani, (a)nebo, či*
= čárka vždy kromě slučovacího poměru vyjádřeného spojkami *a, i, ani, (a)nebo, či*

koordinace: psaní čárky

- a) jiný než slučovací poměr
- b) slučovací poměr vyjádřený jinak než slučovacími spojkami *a, i, ani, (a)nebo, či*
  - = čárka vždy kromě slučovacího poměru vyjádřeného spojkami *a, i, ani, (a)nebo, či*
- za celou koordinovanou skupinu se čárka nedává (nevyžaduje-li to jiný vztah)
  - *Přišel dokonce Lud'a i Mirek, přestože bydlí ze všech nejdál.*

koordinace: psaní čárky

- *Jak setkání s rodiči tak návštěva u přátel mě příjemně naladily.*
- *Setkání s rodiči i návštěva u přátel mě příjemně naladily.*

koordinace: psaní čárky

- *Jak setkání s rodiči, tak návštěva u přátel mě příjemně naladily.*
- *Setkání s rodiči i návštěva u přátel mě příjemně naladily.*

koordinace: psaní čárky

- *Jak setkání s rodiči, tak návštěva u přátel mě příjemně naladily.*
← slučovací poměr, ale jiná spojka než *a, i, ani, (a)nebo, či*
- *Setkání s rodiči i návštěva u přátel mě příjemně naladily.*
← slučovací poměr, spojka *i*

adordinace

- mezi prvky, které označují stejný referent, nemusí být vztah plné synonymie
- mezi prvky spjatými vztahem adordinace (apozice) mohou být **různé významové vztahy, odstíny**
  - identifikace
  - klasifikace
  - zpřesnění
  - sumarizace
  - ztotožnění
  - výčet
  - ...

adordinace: identifikace

- dvě složky: jádro první = proprium, jádro druhé = apelativum
  - „někdo je něco“

Nicholas Winton, zachránce 669 převážně židovských dětí z okupovaného území Československa před transportem do koncentračních táborů, byl pozoruhodnou osobností.

adordinace: identifikace

- dvě složky: jádro první = **proprium**, jádro druhé = apelativum
  - „někdo **je** něco“

***Nicholas Winton**, zachránce 669 převážně židovských dětí z okupovaného území Československa před transportem do koncentračních táborů, byl pozoruhodnou osobností.*

adordinace: identifikace

- dvě složky: jádro první = proprium, jádro druhé = **apelativum**
  - „někdo **je** něco“

Nicholas Winton, zachránce 669 převážně židovských dětí z okupovaného území Československa před transportem do koncentračních táborů, byl pozoruhodnou osobností.

adordinace: identifikace

!!! pozor !!!

- **při změně pořadí složek → změna syntaktické funkce**
  - přívlastek shodný

adordinace: identifikace

!!! pozor !!!

- při změně pořadí složek → změna syntaktické funkce
→ přívlastek shodný
- *Zachránce 669 převážně židovských dětí z okupovaného území Československa před transportem do koncentračních táborů **Nicholas Winton** byl pozoruhodnou osobností.*

adordinace: identifikace

!!! pozor !!!

- při změně pořadí složek → změna syntaktické funkce
→ přívlastek shodný
- *Zachránce 669 převážně židovských dětí z okupovaného území Československa před transportem do koncentračních táborů **Nicholas Winton** byl pozoruhodnou osobností.*
- *T. G. Masaryk, první prezident ČR, se narodil 7. března 1850.
→ První prezident ČR **T. G. Masaryk** se narodil 7. března 1850.*

adordinace: klasifikace

- první výraz označuje, druhý včleňuje do třídy
- *Albert Einstein, významný fyzik, žil pozoruhodný život.*

adordinace: klasifikace

- první výraz **označuje**, druhý včleňuje do třídy
- ***Albert Einstein, významný fyzik, žil pozoruhodný život.***

adordinace: klasifikace

- první výraz označuje, druhý **včleňuje do třídy**
- *Albert Einstein, významný fyzik, žil pozoruhodný život.*

adordinace: klasifikace

- první výraz označuje, druhý včleňuje do třídy
- *Albert Einstein, významný fyzik, žil pozoruhodný život.*
- !!! změna pořadí složek mění syntaktickou funkci

*Významný fyzik **Albert Einstein** žil pozoruhodný život.*

→ přívlastek shodný

adordinace: zpřesnění

- upřesnění, oprava prvního výrazu
- *jinak (řečeno), přesněji, nebo lépe, či spíše, ...*
- *Na dovolenou pojedeme **v zimě, přesněji řečeno v lednu.***
- *Postavili si nový **domek, či spíše výstavní vilu.***

adordinace: sumarizace

- shrnutí
- *zkrátka, prostě, jednoduše, ...*
- *Přišli k nám **Březinovi, Nerudovi, Máchovi, zkrátka všichni sousedé.***

adordinace: ztotožnění

- plné ztotožnění obou složek
- *neboli, čili, aneb*
- **nepíše se čárka**

- *Baví nás **historie čili dějepis.***

rozlište **koordinální** a **adordinační** skupinu

- *Koupíme pivo, víno a rum.*
- *Přidejte do těsta buď čokoládu, nebo rozinky.*
- *Hřbitovní kvítí, první básnickou sbírku Jana Nerudy, nepřijala kritika příznivě.*
- *Na vaření potřebujeme nejen pomeranče, ale i citrony.*
- *Obrazovka přinesla nový druh umění – hraný televizní seriál.*
- *Sněžka, nejvyšší hora v Česku, měří 1602 metrů.*
- *Žili výstředně, ba až rozmařile.*

rozlište **koordinální** a **adordinační** skupinu

- *Koupíme pivo, víno a rum.*
- *Přidejte do těsta buď čokoládu, nebo rozinky.*
- *Hřbitovní kvítí, první básnickou sbírku Jana Nerudy, nepřijala kritika příznivě.*
- *Na vaření potřebujeme nejen pomeranče, ale i citrony.*
- *Obrazovka přinesla nový druh umění – hraný televizní seriál.*
- *Sněžka, nejvyšší hora v Česku, měří 1602 metrů.*
- *Žili výstředně, ba až rozmařile.*

rozlište **koordinální** a **adordinační** skupinu

- *Koupíme pivo, víno a rum.*
- *Přidejte do těsta buď čokoládu, nebo rozinky.*
- *Hřbitovní kvítí, první básnickou sbírku Jana Nerudy, nepřijala kritika příznivě.*
- *Na vaření potřebujeme nejen pomeranče, ale i citrony.*
- *Obrazovka přinesla nový druh umění – hraný televizní seriál.*
- *Sněžka, nejvyšší hora v Česku, měří 1602 metrů.*
- *Žili výstředně, ba až rozmařile.*

rozlište **koordinální** a **adordinační** skupinu

- *Koupíme pivo, víno a rum.*
- *Přidejte do těsta buď čokoládu, nebo rozinky.*
- *Hřbitovní kvítí, první básnickou sbírku Jana Nerudy, nepřijala kritika příznivě.*
- *Na vaření potřebujeme nejen pomeranče, ale i citrony.*
- *Obrazovka přinesla nový druh umění – hraný televizní seriál.*
- *Sněžka, nejvyšší hora v Česku, měří 1602 metrů.*
- *Žili výstředně, ba až rozmařile.*

rozlište **koordinální** a **adordinační** skupinu

- *Koupíme pivo, víno a rum.*
- *Přidejte do těsta buď čokoládu, nebo rozinky.*
- *Hřbitovní kvítí, první básnickou sbírku Jana Nerudy, nepřijala kritika příznivě.*
- *Na vaření potřebujeme nejen pomeranče, ale i citrony.*
- *Obrazovka přinesla nový druh umění – hraný televizní seriál.*
- *Sněžka, nejvyšší hora v Česku, měří 1602 metrů.*
- *Žili výstředně, ba až rozmařile.*

rozlište **koordinální** a **adordinační** skupinu

- *Koupíme pivo, víno a rum.*
- *Přidejte do těsta buď čokoládu, nebo rozinky.*
- *Hřbitovní kvítí, první básnickou sbírku Jana Nerudy, nepřijala kritika příznivě.*
- *Na vaření potřebujeme nejen pomeranče, ale i citrony.*
- *Obrazovka přinesla nový druh umění – hraný televizní seriál.*
- *Sněžka, nejvyšší hora v Česku, měří 1602 metrů.*
- *Žili výstředně, ba až rozmařile.*

rozlište **koordinální** a **adordinační** skupinu

- *Koupíme pivo, víno a rum.*
- *Přidejte do těsta buď čokoládu, nebo rozinky.*
- *Hřbitovní kvítí, první básnickou sbírku Jana Nerudy, nepřijala kritika příznivě.*
- *Na vaření potřebujeme nejen pomeranče, ale i citrony.*
- *Obrazovka přinesla nový druh umění – hraný televizní seriál.*
- *Sněžka, nejvyšší hora v Česku, měří 1602 metrů.*
- *Žili výstředně, ba až rozmařile.*

rozlište **koordinální** a **adordinační** skupinu

- *Koupíme pivo, víno a rum.*
- *Přidejte do těsta buď čokoládu, nebo rozinky.*
- *Hřbitovní kvítí, první básnickou sbírku Jana Nerudy, nepřijala kritika příznivě.*
- *Na vaření potřebujeme nejen pomeranče, ale i citrony.*
- *Obrazovka přinesla nový druh umění – hraný televizní seriál.*
- *Sněžka, nejvyšší hora v Česku, měří 1602 metrů.*
- *Žili výstředně, ba až rozmařile.*

- Kolonizace Jesenicka byla zahájena počátkem 13. století, kdy slovanské obyvatelstvo ovládlo dosud liduprázdné oblasti a kdy se charakter kraje začal nápadně měnit.
- Divoká zvířata, například medvědi, vlci a rysy, postupně ze zdejších lesů mizeli.
- Rozmáhala se řemeslná výroba a narůstala těžba nerostů, krajina se přetvářela jako mávnutím kouzelného proutku.
- Kraj pod Jeseníky stojí i dnes za pozornost a nelze dopustit, aby zdejší přírodu některé živočišné druhy opustily.
- Jako příklad lze uvést sladkovodního mlže, perlorodku říční, která z povodí Černého potoka na Vidnavsku zmizela v 80. letech 20. století.
- Ani úvahy o budoucnosti břehule říční nevyznívají příliš optimisticky, neboť tento pták je vázáný na ubývající volné břehy potoků, a proto ohrožený.
- Pokud všichni pochopíme, že nižší živé organismy byly na světě mnohem dříve než člověk a že by zde měly zůstat i nadále, může se v budoucnu situace řady rostlin a živočichů změnit k lepšímu.